International Journal of Language Academy
ISSN: 2342-0251
DOI Number: http://dx.doi.org/10.18033/ijla.425

Volume 4/3 Autumn
2016 p. 90/98

Article History:
Received
11.09.2016
Received in revised form
18.09.2016
Accepted
25.09.2016
Available online
15.10.2016

GIANT IMAGE IN THE CONTEXT OF TUNISIAN AND KELOĞLAN TALES

Keloğlan Masalları ile Tunus Masalları Bağlamında Dev İmgesi

Mustafa SOLMAZ[1]

Abstract

Tales; may seem as simple structures in all folk literatures of the world, in fact they feed children's spiritual world, teach them social values and try to prepare them to society. This study discusses the image 'giant' comparatively in Turkish and Tunisian folk tales and indicates similar and dissimilar aspects them. Firstly, the image 'giant' will be explained through history, its place in many different literatures and its impact on cultural codes will be studied too. By talking about a giant in various forms and shapes, a 'giant' image will be generated in the mind of the readers. The image which firstly found as written inscription in Sumerian texts can be found as fairy tales, myth or legend in every countries'culture of myths. The images were shown as generally human form, they were very big, strong but stupid creatures. There are so many different beliefs in different myths about the origins of giants that were described as giant negros who have lips that were described as one of them on the ground the other one in the sky. We are going to highlight that; those described in the tales, although incompatible with reason and logic, they are important for the child's adaptation to society , supporting his cultural sense and teaches him the sense of right and wrong from the aspect of the society.

Keywords: *Fairy tales, children, giant, image, culture.*

Özet

Masallar; dünya halk edebiyatlarının hepsinde de basit birer yapı şeklinde görünseler de, aslında onların, çocukların ruh dünyasını besledikleri, onları topluma hazırlamaya çalıştıkları, toplumun değer yargılarını öğrettikleri görülür. Bu çalışmada, Keloğlan masalları ile Tunus masallarında 'Dev' imgesi karşılaştırmalı olarak ele alınarak benzeyen ve benzemeyen yönler gösterilecektir. Öncelikli olarak 'Dev' imgesinin tarihten günümüze kadar, birçok farklı edebiyattaki yeri anlatılarak, kültürler üzerindeki etkisi ortaya konacaktır. Değişik yapı ve şekillerdeki devlerden söz edilerek okuyucunun kafasında bir 'Dev' imgesi oluşturulacaktır. Yazılı metin olarak ilk defa Sümer yazıtlarında karşımıza çıkan bu imge, hemen her ülkenin kültüründe bulunan efsane, masal ve mitolojilerde yer alır. Genellikle insan görünümünde, çok iri, kuvvetli ancak aptal yaratıklar olarak gösterilirler. Kadın ya da erkek olabilen, bazen de, alt dudağı yerde üst dudağı gökte bir zenci şeklinde anlatılan devlerin kökenleri konusunda farklı mitolojilerde değişik inanışlar vardır. Masal içerisinde anlatılanlar, her ne kadar akıl ve mantıkla bağdaşmayan hayali ürünler gibi görünse de, çocuğun kültürel anlamda topluma uyum sağlamasına destek vererek, onun, toplum açısından doğru ya da yanlış görülen davranış tarzlarını öğrenip uygulamasına katkı sağladığı vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Masal, çocuk, dev, imge, kültür.*

[1] Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, e-posta: mustafasolmaz@yyu.edu.tr

Giriş

Geçmişten günümüze kadar gelen masallar, önceki dönemlerde çocukları eğlendiren bir araç gibi görülürken, günümüzde eğitici yönlerini ağır bastığı keşfedilmiştir. Masal içerisinde geçen duygu, düşünce ve olaylar ile bunlara bağlı olarak ortaya çıkan davranış şekilleri, aslında çocuğun gelecek dünyasında önemli yerler edinen birer etmendir. Masallar, basit bir yapı şeklinde görünseler de, çocukların ruh dünyasını besledikleri, onları topluma hazırlamaya çalıştıkları, toplumun değer yargılarını öğrettikleri görülür. Metin içerisinde anlatılanlar, her ne kadar akıl ve mantıkla bağdaşmayan hayali ürünler gibi görünse de, çocuğun kültürel anlamda topluma uyum sağlamasına katkıda bulunur, onun, toplum açısından doğru ya da yanlış görülen davranış tarzlarını öğrenmesine ve uygulamasına katkı sağlar. Kültür, zaman ve mekân boyunca çeşitli şekiller alarak masal, hikâye gibi sözlü ve yazılı anlatım ürünleriyle gelecek nesillere aktarılırlar. Bu sayede, toplumu oluşturan çok sayıda kimlik, insanların geleceklerinde somutlaşmış olur. İnsanın vazgeçemeyeceği unsur olan doğanın biyolojik çeşitliliğinin korunması, yeniliklere açık olma, çocukların ufkunun genişletilmesi, kültürdeki farklı unsurların tanınarak gelecek nesillere aktarılması masallar aracılığıyla çocuğa gösterilebilir. Masallar sayesinde, insanlığın ortak mirası olan ve tanınan değerler de şimdiki ve gelecek nesillere anlatılmış olur.

Anlatıcının vurguları, tonlamaları, vücut diliyle gösterdikleri, çocuğun konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesini sağlamasının yanında, birden fazla duygusunun harekete geçmesini sağlayarak, nelerin benimsenmesi ya da reddedilmesi gerektiğini kavramasına yardımcı olur. Çocuk, masal içinde geçen kişilikler üzerinden kendisine bir rol model bularak onları taklit etmeye çalışır, ileri yaşlarda kendi kişiliğini bulur. Kendi toplum değerlerine uygun olarak anlatılan masallar, onun toplumun değer yargılarına ters düşmeden yetişmesine ve uyum sağlamasına destek verir. Geleceğe karamsar bakmak yerine umutlu olmayı, sabırla birçok zorluğun aşılabileceğini, dostlukların önemini, saygının, sevginin, bağışlayıcılığın kişiye nasıl bir değer kattığını görmüş olur. Eski terbiye sisteminde, genel olarak verilmeye çalışılan dersler, masallarda bir bütün olarak bulunur (Sakaoğlu 1992: 51).

Çocuk, dinlediği masalları başkalarına da anlattığından, kültürün aktarılmasına aracılık eder, aynı zamanda masal, çocuğun birey olmasında ilk öğretmeni olur. "*Çocuğa anadilinin bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yaklaştırıcı duyguyu, ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama her halde onlardan daha geniş ölçüde ilk aşılayan masallardır*" (Boratav 1992: 15).

Masalların çocuklar üzerindeki etkisi ayrı bir çalışma konusu olduğu için burada, o konulara girilmeyecek, sadece, Keloğlan masalları ile Tunus masalları bağlamında dev imgesi ele alınacaktır. Ancak, geçmişten günümüze kadar olan farklı kültürlerdeki bu dev yaratıkların bir kısmını adları ve özellikleriyle birlikte açıklamak, onlarla ilgili zengin bir çeşitlilik olduğunu göstermek açısından önemlidir.

Dev İmgesi

Dev imgesi; dünyanın farklı kültürlerinde her zaman var olmuş ve olmaya devam etmektedir. Geçmiş dönemlerde masal, hikâye ve efsanelerde varlığını sürdüren bu canlılar, insanlığın ortak belleğinde silinmez derin izler bıraktığı için, günümüzde sinemaya uyarlanarak yeni örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Dev imgesi, yazılı metin olarak, ilk defa Sümer destanlarından Gılgamış'da geçer. Bu destanda, yarı tanrı ve

insanüstü güçlere sahip olan Uruk kralı Gılgamış'ın; korkunç sesiyle bile insanları öldürebilen dev Huvava'yı nasıl yendiği anlatılır.

Devler iyi ve kötü huylu olarak farklı karakterler göstermektedir. Kötü huylu olanlar genellikle yeraltı ile bağlantılı gösterilirken iyi huylu olanlar yerüstünde yaşarlar. Tıpkı insanlar gibi, aile hayatı kurup evlenip çoğalan, yiyen içen bu yaratıkların anlatıldığı metinler her zaman ilgi çekici olmuşlardır. Genel olarak, insan görünümünde ancak devasa büyüklükte olan bu türün farklı şekillerde olanları da vardır. Bu, farklı kültürlerde bazen; cin, ifrit, tek gözlü dev, ejderha, gulyabani gibi adlarla değişik biçimlerde anlatılabilir. Dede Korkut hikâyelerinde ise Tepegöz olarak karşımıza çıkar. Ancak, olağanüstü büyüklüklerine rağmen bu canlıların biraz aptal olduğu ve olay kahramanlarının onları yenebilmesi için gösterdikleri zaafları Türk, Tunus, Yunan, Hint, Tibet, Maya efsane ve masalları olmak üzere, diğer halk edebiyatlarında da vardır.

Hemen her ülkenin kültüründeki efsane, masal ve mitolojilerde yer alan dev; genellikle insan görünümünde, çok iri ve kuvvetli olarak gösterilmiştir. Kadın ya da erkek olabilen, bazen de, alt dudağı yerde üst dudağı gökte bir zenci şeklinde anlatılan devlerin kökenleri konusunda farklı mitolojilerde değişik inanışlar vardır. Hint-Avrupa mitolojilerinin çoğunda, yabani bir görünüşü ve yaratılışı olan lanetli bir ırk olarak belirtilen devler, anlatıların bir kısmında insan yiyen canavar mahlûklar olarak gösterilirler. Çoğunlukla saftırlar, akılları kıt olduğu için kolayca kandırılabilirler.

Farklı Türk boylarının mitolojilerinde değişik şekillerde karşımıza çıkan bu yaratık, Kazan Türklerinde yedi başlı dev olarak tanımlanırken, Kaşgarlı Mahmut'un 'Divân-ı Lügati't-Türk' eserinde ejderha şeklinde tasvir edilmiştir. Eserde, 'Yilbüke' adı altında gösterilen, diğer Türk boylarında ise 'Yelbegen, Cilbegen, Çelbegen' olarak anılan dev, Altay Türklerinin inanışlarında üç, yedi, on iki başlı olarak sarı ya da siyah renkli, insan etiyle beslenir şeklinde betimlenir (Beydili 2003: 617). Ayrıca, atlara da düşman olan, 'Yalmavuz, Yalmağus, Celmavız' şeklinde de anlatılan bu dev canlının, güneş ve ay tutulmaları sırasında bu gök cisimlerini yediği dile getirilir (Karakurt 2012: 809). Demir, bakır gibi değişik madenleri sıfat olarak kullanan devlerden Demir Yalmavuz; karaçam boylu, kara atlı, kara topuzludur. Diğer canlılardan dışlanmış olarak ormanda ya da doksan dokuz köşeli evinde oturabildiği gibi, Kaf dağının arkasında, yeraltında, karanlıklar içinde, dağlardaki büyük mağaralarda veya sularda yaşarlar. İnsan ve koyun eti yemeyi seven devlerin ruhları farklı yerlerdeki bir şişe ya da sandık içerisinde saklı olabilir. Yılan ve kurbağa ile de beslenebilen bu varlık, körlerin gözünü açma, eli ayağı olmayan insanları normal bir yapıya getirme güçlerine sahiptir (Karakurt 2012, s.845). Sözü edilen isimlerin dışında, Türk ve Altay mitolojilerinde 'Kempir' adında çok büyük azman bir yaratık daha vardır. Bu dev, ağzından alevler saçar, insanın topuklarından kanını emer ya da onu yeraltına götürür ve acıkınca yer (Karakurt 2012: 468).

Dev anası, dev babası, devin çocukları vazgeçilmez karakterlerin başında gelir. Dev anaları, boyutlarına uygun olarak, iri memelerinden birini sağ omzuna diğerini sol omzuna atmış olarak anlatılır. *'Biraz dinlenmek için mağaraya girince köşede bir dev anası görmüş. Dev anası sağ memesini sol omzuna, sol memesini sağ omzuna atmış, hamur yoğuruyormuş'* (Kunos 1975: 33). Olay kahramanı gizlice gelip dev anasının memelerinden birinden emerek onun oğlu ya da kızı olur. *'Bir gün bakar ki, bir dağın başında bir dev anası oturmuş iğ eğiriyor. Oğlan bunu görünce 'şimdi ben bunun yanına gitsem o beni öldürür. Geri dönsem yine olmaz.' diyerek, dev anasının arkasından dolaşır. (...) 'Anacağım' diyerek dev anasının memesine saldırır. O da 'Sen bana anacağım demeseydin şimdi seni yerdim' der* (Kunos 1987: 74). Böylece dev anası onu öldürmez. Kahramanı; süpürge, testi gibi nesneler haline getirir ve çocuklarıyla tanıştırır. Genellikle insanlara zarar veren kötü karakterli dev babalarının akılsızlığından yararlanan kahraman, onların zaaflarından yararlanarak ölümden kurtulur. *'Yukarı çıkar, bir kapıyı*

açar. Bir de ne görsün; yarı belinden yukarısı çıplak, kocaman bir dev. Kız hemen koşar; "Babacığım" diye devin boynuna sarılır, ellerini öper. Dev kıza der ki: Kız eğer sen bana babacığım demeseydin ben seni hemen burada yerdim. Şimdi sen benim evladım oldun' (Boratav 1969: 71). Bazı masallarda devler, insanlarla da evlenirler. "*Kadın onu açar, pakette insan parçaları bulur. Kocasının bir dev olduğunu anlar. "Bu bir dev mi! Ve ben bunu gözden kaçırdım! Kız kardeşlerimi yiyen bu*" (Bouhdiba 1977: 38) der.

Masallar ile efsaneler; olağanüstü olayları ve varlıkları, gerçek hayatta her zaman karşılaşılması mümkün olan kişi ya da canlılarla bir araya getirirler. Bu yüzden dev motifinin en çok kullanıldığı metinler, genellikle, efsaneler ve masallardır. Her anlatıda, genellikle bir dev ülkesi ya da bölgesi bulunur. Türk masal ve destanlarında devleri anlatan çok sayıda zengin içerikli metin vardır. Kazak destanlarından Dotan Batır'daki dev olan Celmavız, alnında tabak büyüklüğünde tek gözü olan ve kılık değiştirebilen bir canlıdır (Aça 2002: 197). Başkurt Türklerinin destanı olan Ural Batır'da; kahramanlardan Şülgen'in, insanları kurtarmak için, ayakları yerde başları gökte olan devleri öldürüp, gövdelerinden dağlar oluşturduğu anlatılır (Ergun ve İbrahimov 1996: 148-150). On üçüncü yüzyıl alperenlerinden olan Sarı Saltuk'un hayatını anlatan Anadolu Türk destanlarından Saltukname'de ise '*üç bini öldürülüp gerisi kaçan yetmiş bin dev*'den (Akalın 1987: 119). söz edilir. Ancak buradaki devler, düşmanın iri yarı ve güçlü olduğunu göstermek amacıyla kullanılmış olsa gerektir.

Keloğlan Masalları ile Tunus Masallarında Dev

Diğer Türk masallarında olduğu gibi Keloğlan masallarındaki girizgâh cümleleri de uzundur.. Keloğlan masallarında, kahramanımız genellikle tembel, işten kaçan, ancak akıllı ve pratik bir zekâya sahip, olaylara hızlı çözümler bulan birisi olarak geçer. "*Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde develer tellalken, pireler berberken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır sallarken; ülkenin birinde bir kasaba varmış. Bu kasabanın kenar mahallelerindeki bir kulübede, çok fakir bir keloğlan ile ihtiyar annesi yaşamakta imiş*" (Daniş 2005). "*Keloğlan, keyfine çok düşkünmüş, sabah erkenden kalkar, akşamlara kadar sinek avlar, fare kovalar, daha güneş batar batmaz, uyuz kediler gibi ocak başına büzülürmüş. İş, güç ne yaparmış, ne de severmiş*" (Keloğlan ile Devler 2003). "*Keloğlan çok akıllı ve becerikli olmasına rağmen çalışmaktan hoşlanmaz, tembel tembel evde oturmayı, ne buldu ise yiyip, içmeyi ve uyumayı severmiş*" (Daniş 2005). Tunus masallarında ise girizgâh cümleleri yok denecek kadar azdır ya da buna gerek duyulmaz, kahramanların özelliklerinden fazla söz edilmez. "*Eskiden çok açıkgöz geçinen bir adam varmış. Sırtında kambur olduğu için kambur diye çağrılırmış*" (Mzali 1949: 109). "*Eskiden, Ayşe adında, küçük, güzel bir kız olduğu anlatılır. O herkes tarafından sevilirdi*" (Mzali 1949: 115). "*Yaşlı bir adam ile karısının iyi bir evleri, yedi keçileri ve bir düveleri vardı*" (Mzali 1949: 109). "*Eskiden üç kızı olan çok fakir bir oduncu vardı*" (Mzali 1949: 22).

Keloğlan masallarında, kahramanımızın annesi ona hep kızar, bazen de döver. "*Yaşlı annesi, artık daha fazla dayanamamış, oğlum, uşağım dememiş, almış eline kocaman bir sopa düşmüş peşine. Neresine gelirse pat pat vurmuş*" (Keloğlan ile Devler 2003). Ancak keloğlan kendi başına hareket kabiliyetine sahip birisidir. Tunus masallarındaki kahramanların babaları ya da anneleri ise çocuklarına ne kızar ne de döver. Aksine onlara güzel sözlerle hitap ederler. "*Sevgili Ayşe, en kısa zamanda hacca gitmeye karar verdim. Tanımadığın insanlara dikkat et. Ben dönünceye kadar sadık hizmetçinle kal*" (Mzali 1949: 115).

Masallarda; ailelerin fakirliği, çaresizliği sık sık dile getirilir. "*Keloğlanın ihtiyar annesi ise el çamaşırı yıkar, hem kendini, hem de tembel keloğlanı beslemeğe çalışır, zorluklar içinde geçinirlermiş*". (Daniş 2005) "*Eskiden çok fakir dul bir kadın varmış, o kadar fakirmiş ki, bir akşam yemek yese altı yedi gün aç kalırmış*" (Bouhdiba 1977: 37).

Tunus massallarının kahramanları, genellikle, her masalda bir tek macera yaşarken, Keloğlan'ın, aynı masal içerisinde birden fazla macera yaşadığı görülür. Hem Keloğlan hem de Tunus masallarındaki kahramanlar, devlerin kıt akıllı olmasından yararlanarak onları yenerler. "*dev, korkusundan olduğu yere yıkılıp ölmüş*" (Keloğlan ile Devler 2003). "*Öfkeli dev Ayşe'ye doğru yönelir ama çukura düşerek alevler içinde kalır. Böylece, cesur Ayşe kötü devi öldürür*" (Mzali 1949: 116). "*Dev koşmaya başlar. Kambur onu yakalamadan köyden kaybolur. O günden bu yana hep koşar*" (Mzali 1949: 120).

Bu yüzden, hem Keloğlan masallarında hem de Tunus masallarında akıl sürekli ön plana çıkarılır. 'Keloğlan ile Devler' (2003) masalında Keloğlan; çok sessiz ve karanlık bir gecede, derin bir vadiye inmiş, aşağıda yemek pişiren çok sayıda dev görmüş. Keloğlanı gören devler onu yemeye karar vermişler. Ama o, devlere meydan okumuş ve kılıcının zehirli olduğunu, iki kez sallarsa zehir saçacağını ve onların öleceğini, ancak söylediklerini yaparlarsa onlara zarar vermeyeceğini söylemiş. Bunu duyan devler, yalvarmaya başlamışlar: "*Emriniz olur keloğlan. Hemen söyle ne istediğini. Yapmaya hazırız. Bize dokunma yeter ki. Ne olursun, yiğit delikanlı!*" demişler. Keloğlan, karnını doyurduktan sonra, iki küp altın karşılığında kılıcı kendilerine vermesini isteyen devlerin teklifini biraz nazlandıktan sonra kabul etmiş. Ancak, kendisi uzaklaşmadan kılıca dokunmamalarını, aksi takdirde, yapmış olduğu duadan dolayı kılıcın zehir kusacağını söylemiş ve kılıcı onlara bırakarak gitmiş. Daha sonra Keloğlan, devlerin söylediği yerden altınları alıp yoluna devam etmiş. Keloğlan gittikten sonra kılıcı alan devler onun zehirli olmayan basit bir kılıç olduğunu görünce hemen peşine düşmüşler. Yolda tilkiler padişahı ile tanışan Keloğlan, arkasından yetişen devi, aklını kullanarak kandırdığı tilkiler padişahının yardımıyla korkutup ölümüne neden olmuş.

'Kuyudaki Dev' (Daniş 2005) masalında ise, iş arayan Keloğlan; yüz altın karşılığında kimsenin inip de sağ çıkamadığı kuyuya iner. Kuyunun yarısına gelince, aniden sağ tarafında bir kapı açılır ve adamın birisi onu o kapıdan içeriye çeker. İçeride, çok güzel ve geniş bir bahçenin ortasında bir saray, sarayın bahçesindeki güller içerisinde, bir tavus kuşu, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan bir zenci ve onun önünde dünya güzeli bir kız oturuyormuş. Aklı başından giden Keloğlan, arkasından gelen devin sesiyle irkilmiş. Dev; bu gördükleri içerisinde hangisinin güzel olduğunu sorunca Keloğlan: "*Gönül neyi severse güzel odur sultanım*" demiş. Kuyuya inen herkese bu soruyu soran dev, istediği cevabı alamayınca her birini yermiş. Ancak Keloğlanın akıllıca cevabını beğenmiş ve ona hediye olarak üç tane nar vermiş. "*Al bu narları, dönüşte annenle birlikte yersin*" demiş. Devin yanından ayrılan keloğlan, çıkış kapısının yanına geldiğinde, yukarıdan su almak için sarkıtılan kovaya tutunarak kuyudan çıkmış, aklı sayesinde oradan kurtulmuş.

Tunus masallarından 'Cesur Ayşe' (Mzali 1949: 115-116) masalında; babası hacca giden Ayşe, hizmetçisinin kibriti kuyuya atması yüzünden ateş yakamaz. Ateş bulabilmek için uzun süre terasta yürür ve bağırsaklarını başına doladığı bir insanın etini pişirmekle uğraşan bir devin evinin önüne gelir. Parmağının biraz kesilmesi karşılığında ateşi alıp eve dönen küçük kızın parmağından akan kanları takip eden dev, onun evini bulur. Onu korkutmak amacıyla: "Sen *evime geldiğinde ne yapıyordum?*" diye sorar. O da korkuyla: "*İyi bir yemek yapıyordunuz ve iyi bir sarığınız vardı*" diye cevap verir. Bu olay, Ayşe'nin babası hacdan dönünceye kadar her gün tekrarlanır. Babası dönünce olan biten her şeyi anlatan küçük kız, babasından aldığı cesaretle devi öldürmeye karar verir. Evlerinin önüne derin ve geniş bir çukur kazar, çukurun tabanına ateş yakar. Dev tekrar geldiğinde, her zaman olduğu gibi aynı soruyu sorar: "Sen *evime geldiğinde ne yapıyordum?*" ancak Ayşe'nin cevabı : "*Siz taze insan eti pişiriyordunuz ve sizin, insan bağırsaklarından bir sarığınız vardı*" şeklinde değişmiştir. Masal kahramanının, şaşıran devi, kendisinden korkmadığını söyleyerek kızdırmayı akıl etmesi, devin kızarak ona doğru yürümesine ve çukura düşerek yanıp ölmesine neden olur.

'İğneli Anne' (Bouhdiba 1977: .37-39) masalında; çok fakir olan dul bir kadın, üç kızına koca bulmak için dua ederken, tesadüfen oradan geçen bir dev bunu duyar, eve gelerek kızlara talip olur. Yükünün azalacağına sevinen kadın, büyük kızını verir. Bir müddet sonra geri gelen dev karısının öldüğünü söyler ve ikinci kıza talip olur. Kadın, ölen kızına ağlar, ama ikinci kızını da verir. Bir müddet sonra geri gelen dev, ikinci kızın da öldüğünü söyleyerek küçük kızı ister. Kadın vermek istemez, ancak küçük kız, ablalarının da akıbetini öğrenmek amacıyla, kendisini Dev'e vermesi için annesini razı eder. Dev, tıpkı diğerlerine yaptığı gibi bu kızı da dışarı çıkarmaz, kız ise, akşam gidip şafakla gelen kocası devin hareketlerini takip eder. Bu arada bir erkek çocukları dünyaya gelir. Zaman içerisinde küçük kız, kocasının getirip sakladığı paketlerdeki parçalanmış insan cesetlerinin ertesi güne kadar yok olduğunu görünce, kocasının bir dev olduğunu ve ablalarını da daha önce yediğini fark eder. Tıpkı 'Cesur Ayşe' masalında olduğu gibi, küçük kız evlerinin önüne büyük bir çukur kazar, çabuk sönmesin diye, içine yaş odunlarla ateş yakıp üzerini ince dallarla örterek toprakla kapatır. Kocası olan dev, sabahleyin geldiğinde çukura düşer ve yanarak ölür. Oğlu ile birlikte annesinin yanına dönen küçük kız, İğneli Anne'nin kendilerinden öç alabileceğini söyler ve üçü birlikte oradan kaçar. Uzun bir süre gittikten sonra, yeni doğan çocuğu için ziyafet veren bir adamın kutlama yaptığı evin önünden geçerken misafir edilirler. Yatma zamanı geldiğinde, kendi oğlunu, kendilerini misafir eden ev sahibinin oğlunun yanına yatırır. Gece, küçük kızın oğlu uyanır, anneannesine gelerek: : "*Anneanne, onu yedim ve doydum! Sadece beyni kaldı, bana yardım et kafatasını yaralım*" deyince onun da dev olduğunu anlarlar. Apar topar, kimsenin haberi olmadan oradan kaçarak uzaklaşırlar. Bir kuyu kenarına gelince durarak çocuğu kuyuya atarlar ve kurtulurlar.

'Kambur' (Mzali 1949: 119-120) masalında da, diğerlerinde olduğu gibi, kahramanın aklı ön plana çıkarılır. Köylüler, kendilerinden daha akıllı gördükleri Kambur'a, köylerini, yakın çevrede yaşayan devden kurtarması için yalvarırlar. Ormanda, Dev ile Kambur karşılaşırlar. Dev, Kambur'u yemeden önce, onun yeteneklerini görmek ister. Su çekmek için kuyuya gittiklerinde, Kambur ip örmeye başlar. Dev, bunun nedenini sorduğunda "*bütün kuyuyu götürmek için ip ördüğünü*" söyler. Sabırlı olan dev, bu kez de gücünü göstermek için, bastonunu toprağa soktuğunda su çıkarabildiğini, onun daha fazlasını yapması gerektiğini söyler. Kambur, Dev'in haberi olmadan, keçi derisinden yapılmış bir tuluma süt doldurarak toprağa gömer. Gösteri zamanı geldiğinde Dev bastonunu toprağa sokar su fışkırır, sırası gelen Kambur bastonunu toprağa sokunca süt fışkırmaya başlar. Bunu gören Dev, onun gücünden ve aklından korkar, ancak bu masalda dev ölmez, masalın kahramanı kambura yakalanmamak için arkasına bakmadan oradan kaçar.

Keloğlan masallarında ince mizah ya da abartı diyebileceğimiz tavırlar varken, Tunus masallarında buna rastlanmaz. "*Yaşlı annesi, oğlunun bu miskin, bu tembel huyundan çok dertliymiş. Birçok kereler yahut sayısız defalar uyarmış, ama Keloğlan hiç aldırış etmemiş, sinekleri avlamaya, tavukları kışalamaya, dev gibi fareleri de kovalamaya devam etmiş. O kadar tembellik ediyormuş ki, keçileri ile eşeği bile yaylıma götürmemiş, hayvancıklar açlıktan ölmüş*" (Keloğlan ile Devler 2003).

Tunus masalları düz, sade bir anlatımla verilirken, Keloğlan masallarında, kahramanı küçük görme, acıma gibi duyguların yanında, vecizeler de kullanılır. Kahramanın, yapacağı işin ne olduğunu bilmeden, kendisine güvenle ortaya çıkışı sık rastlanılan olaylardandır. "*Tellal Keloğlanı şöyle bir süzdükten sonra, gözü tutmamış olacak ki:*

-Oğlum, sen bu işi yapamazsın, iş çok zordur. Bunu ancak akıllı, becerikli ve cesur adamlar başarabilir. Ben bunları sende göremiyorum, deyince; Keloğlan:

-Ummadığın taş baş yarar. Ben bu işi başarırım, diye cevap vermiş. Etrafta toplanan kalabalıktan alaylı gülüşmeler yükselmiş. Bu sırada tellal onun biraz da fakir haline acıyarak:

-Pekâlâ oğlum… Mademki kendine güveniyorsun sana şimdi yapacağın işi tarif edeyim… Uzak bir ülkeden mal getirmeye gidilecek… Yolculuk at sırtında olacak, ama sen bu yolculuğa katlanabilecek misin?.. diye sorunca.

Keloğlan:

-Ben yaparım dediğim her şeyi yaparım. Elbette katlanırım, karşılığını vermiş" (Daniş 2005).

Keloğlan masalları hem kahramanın başarısı, hem de mutlu son ile tamamlanır. "*Çok teşekkür eden tilki, sevinçli sevinçli ormanlara doğru giderken Keloğlan da yakut sandığı omzunda köyün yolunu tutmuş. Keloğlan'ın bir sandık dolusu altınla geldiğini gören yaşlı anası, çok memnun olmuş, kucaklayıp bağrına basmış. Bir sürü de dualar etmiş*". Keloğlanın bu durumunu öğrenen herkes kızını ona vermek için sıraya girmiş, ancak o: "*Beni dün fakirken hor görenlerin kızını almayacağım ana, benim gönlüm, kırmızı gagalı, beyaz başlı, altın tüylü tavuğun sahibinin kızında tez hemen istemeye git*" demiş. Anası kızın evini bulup, babasından onu oğluna istemiş. Bütün köyde herkese parmak ısırtan bir düğün yapılmış ve Keloğlan, "*çok mutlu bir ömür sürmüş karısı ve anasıyla*" (Keloğlan ile Devler 2003). "*Keloğlan elindeki Nar'ları sevinçle evine dönünce, annesi yine her zamanki gibi, el çamaşırı yıkamakta bulur. Annesi de oğlu geldiği için sevinmiştir. Yemekler yenir. Yemekten sonra da Keloğlan, Dev'in verdiği Nar'lardan birini çıkarıp yemek için ikiye böler. Bir de ne görsün? Dev'in verdiği Nar tanelerinin her biri meğer çok kıymetli birer mücevher değil miymiş? Bunun değerini anlayan Keloğlan, zaman zaman bunların her birini azar azar satmış.. Ve Keloğlan öylesine zengin olmuş ki, artık ne kelliği kalmıştır, ne de çirkinliği, ne de annesinin çamaşırcılığı. Mutlu bir hayata kavuşmuşlar*" (Daniş 2005).

Tunus masallarının anlatımı da, genellikle kahramanın başarısı ile bitmesine rağmen, Keloğlan masallarında olduğu gibi bir mutlu son gösterilmez. 'Cesur Ayşe' masalı; "*Öfkeli dev Ayşe'ye doğru yönelir ama çukura düşerek alevler içinde kalır. Böylece, cesur Ayşe kötü devi öldürür*" (Mzali 1949: 116). Şeklinde biterken, 'İğneli Anne' masalı; "*Anneanne korkudan ölecek gibi olur. Gizlice kızını oradan çıkarır. 'Yazıklar olsun sana. Oğlun da babası gibi bir dev! Onlar bizi öldürmeden çabuk gidiyoruz' der. Bir kuyunun yanına varıncaya kadar koşarlar. Kuyuya devin oğlunu atarlar ve kurtulurlar*" (Bouhdiba 1977: 39). Şeklinde sonlanır. 'Kambur' masalı ise "*Dev koşmaya başlar. Kambur onu yakalamadan köyden kaybolur. O günden bu yana hep koşar*" (Mzali 1949: 120). Sözleriyle, kahramanın başarısı vurgulanarak tamamlanır.

Ancak, Tunus masalları bazen, 'Devanası ve İki Yaşlı ihtiyar' (Mzali 1949: 109-110) masalında olduğu gibi, kahramanların başarısızlığı ve kaybetmesi şeklinde de sonlanabilir. Ama, kahramanların kaybetme nedeninin akılsızlıkları olduğu da gösterilir. Bu masalda, iyi bir evleri, yedi keçileri ve bir düveleri ile sakin, mutlu bir şekilde yaşayan iki yaşlı ihtiyar anlatılır. Devanası, bir gün bu iki yaşlı ihtiyarın kapısını çalar. "*Ey yaşlı adam ve yaşlı kadın sizin yedi keçi ile bir düveniz var, onlardan birisini almadan buradan ayrılmayacağım*" der. Her gün gelip keçilerden birini götürür. Çaresiz olan yaşlı adam, karısıyla birlikte, ellerinde kalan son hayvanları olan düveyi sekizinci gün kesip kendilerine ziyafet çeker. Etin kalanını da saklarlar. Daha sonra karısına, tandırın içine saklanmasını söyler, kendisi de palmiyeye tırmanıp saklanır. Biraz sonra, her gün olduğu gibi, Devanası gelir, eve girer, ancak kimseyi bulamaz. Ev sahiplerini ararken yaşlı adam karısına: "*Yaşlı kadın, tandıra iyice saklandın mı?*" diye seslenir. Bunu duyan Devanası, tandırın içindeki yaşlı kadını çıkarır, daha sonra da palmiyeye tırmanan yaşlı adamı yakalayarak her ikisini de yer. Böylece, onlar da, akılsızlıklarının cezasını canlarıyla öderler.

Sonuç

Genel olarak bakıldığında, masal anlatılarının sonunda kahramanlar, ya halk içinde itibar kazanır, ya zengin olur, ya en yakışıklı erkekle veya en güzel kız ile evlenir. Olaylar, belli olamayan geçmiş bir zamanda gerçekleşir. Masalların geçtiği yerler ise değişiklik göstermektedir. Bu, bazen bir yerleşim yeri, bazen ıssız bir çöl ortasında bulunan bir kuyu veya çevresi, bazen de çok farklı uzamlar olabilir.

Efsane ve masallarda kullanılan dev motifinin, aslında insanoğlunun korkularını yenmek için, tıpkı karanlıkta yalnız başına iken ıslık çalması gibi, ürettiği ve onunla kendi hayal dünyasında yüzleşerek korkularını yenmeye çalıştığı düşünülebilir. Ayrıca, akıllı oluşu sayesinde teknolojiyi bulup kullanan insanoğlunun, kutsal saydığı ya da öldürdüğü kendisinden daha büyük boyutlardaki varlıkları yenmeye başlamasıyla birlikte, kendisinden çok daha güçlü hayvanların cüsseleri ve aklıyla alay ettiği de düşünülebilir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin başında gelen masallardaki hayal dünyası, çocuğun kendi korkularını, kaygılarını yenmek için kullanabileceği bir araç şekline dönüşebilmektedir. Çocuk; güçsüzlüğünü bildiği için kendisinden çok iri varlıklar ya da zor sorunlar karşısında, masallardaki kahramanların başarısını düşünerek, kendisinin de zor olanın üstesinden gelebileceği düşüncesine sahip olur. Masal içerisinde geçen; aklı kullanma, kandırma, yardımlaşma, paylaşma gibi hayatta karışılabileceği birçok duyguyu masal sayesinde öğrenip gerçek hayattakilerle yüzleşmeye hazır hale gelir. Çocuk, masal dinlerken hayali olarak gözlemlediği ve elde ettiği ön bilgi sayesinde, sosyalleşmesi için gerekli olan bilgilerden küçük bir kısmını bu anlatı türlerinden elde etmiş olur. Bu arada, masal kahramanları ve gerçek hayat ile kendisi arasında karşılaştırmalar yapma olanağı verdiğinden, kendisini tanıma fırsatı bulur, davranışlarına yön verir, kişiliğinin gelişimi için deneyimler kazanır.

Konuşma dilinin incelikleriyle zenginleştirilmiş olan masallar sayesinde çocuklar; hayal dünyalarını geliştirerek bencillik, kötü kalpli olmak, önyargılı davranmak, kıskançlık gibi olumsuz davranışların zararları yanında; sevgi, saygı, karşılıklı anlayış gibi olumlu davranışları da öğrenmiş olur. Onlara verilmek istenen davranış şekilleri, maddi-manevi değerler sistemi, bilgiler ve mesajlar, masallar aracılığıyla, sanatsal bir kurguyla somut hale getirilerek verilir.

Kaynakça

Açа, M. (2002). *Kazak Türklerinin destanları ve destancılık geleneği*. Konya: Kömen Yayınları.

Akalın, Ş. H. (1987). *Saltuknâme I*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

Beydili, C. (2003). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Çev. Eren Ercan. Ankara: Yurt Kitap.

Boratav, P. N. (1969). *Az gittik uz gittik, "Dev Baba"*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Boratav, P. N. (1992). *Zaman zaman içinde*. İstanbul: Adam Yayınları.

Bouhdiba, A. (1977). *L'imaginaire Maghrebin (Etude de dix contes pour enfants)*. Tunis: Maison Tunisienne de l'Edition.

Daniş, M. (2005). *Kuyudaki Dev Keloğlan masalları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Ergun, M. ve Gaynislam, İ. (1996). *Başkurt halk destanı Ural Batır*. Ankara: Türksoy Yayınları.

Karakurt, D. (2012). *Türk Mitoloji Ansiklopedisi Açıklamalı – Resimli Türk Söylence Sözlüğü*. Türkiye: e-Kitap.

Keloğlan ile Devler, (2003). İstanbul: Damla Yayınevi.

Kunos, I. (1975). *Adakale Türk masalları 'Öküz Kız'*, (Çev: Necmi Seren). İstanbul: Baha Matbaası.

Kunos, I. (1987). *Türk masalları 'Turunç Perileri'*, (Çev: Gani Yener). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Mzali, H. (1949). *Contes de Tunisie*. Tunis: L'instruction Publique en Tunisie.

Sakaoğlu, S. (1992). *Türk fıkraları ve Nasreddin Hoca*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.